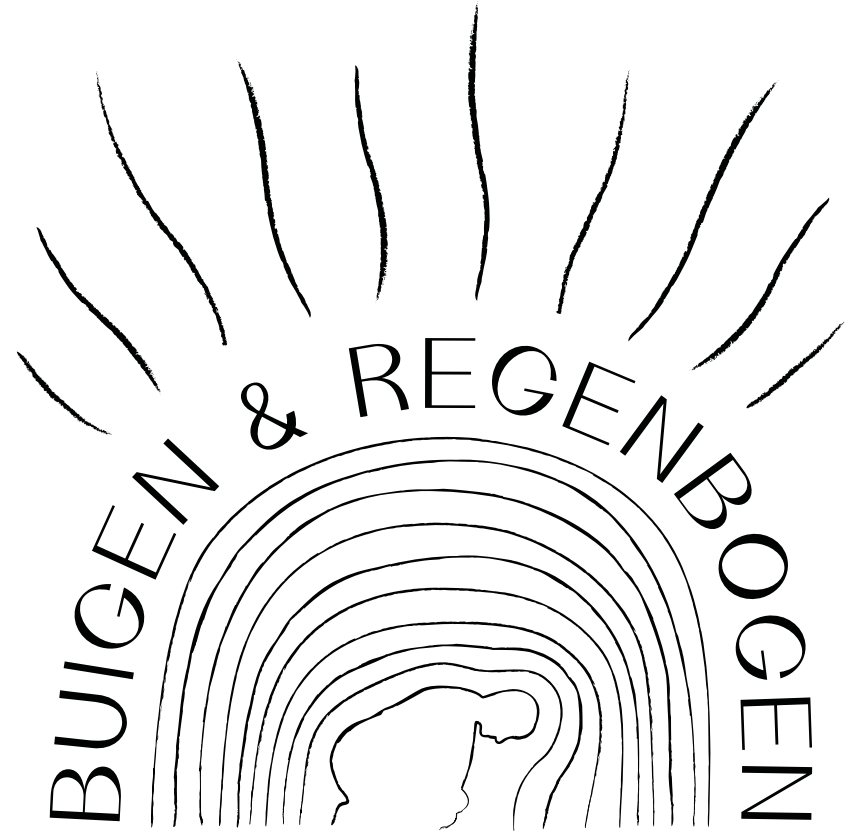

Buigen & regenbogen

Leonie
Bouwman

Buigen & regenbogen

Leonie Bouwman

© 2021 Scholten Uitgeverij BV
Burgemeester Drijbersingel 25
8021 DA Zwolle
info@scholtenuitgeverij.nl
www.scholtenuitgeverij.nl

Omslagontwerp en binnenwerk: Marcin & Milou
Drukwerk: www.drukcase.nl
Eerste druk, september 2021
ISBN 978 90 831717 7 7
NUR 342

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means – electronic, mechanical, photocopy, recording or any other – except for brief quotations in printed reviews, without the prior written permission of the publisher.

Buigen & Regenbogen is gebaseerd op de werkelijke familiecorrespondentie en de levens van vier generaties vrouwen. In haar reconstructie heeft de auteur gebruikgemaakt van fictieve elementen en andere namen.

Uit liefde voor mijn oma Lena en mijn moeder Ineke;
beiden veilig aan Jezus' hart.
Tot zegen voor mijn zussen Agnes en Renate.
Als wegwijzer voor mijn dochter Nuriya;
vierde in rij van oudste dochters.

INHOUD

STAMBOOM	11
PROLOOG	13
DEEL 1	
Gebogen	23
Ontbijtje in de tuin <i>Vredesduiven</i>	24
Moeilijke keuze <i>Trouwring</i>	28
Goed advies <i>Gebroken regenbogen</i>	53
Mans wil is wet <i>Roze geranium</i>	64
Drama in het zwembad <i>Oma's bloementuin</i>	87
Er zit een droeve herinnering aan <i>Sleutel tot mijn hart</i>	98
Label op een theezakje <i>Gebroken hart</i>	112
Ongelukje in huis <i>Zonsopgang</i>	122
Huil je daar nu nog om? <i>Rode rozen</i>	134
Bemoediging <i>Waterdruppels</i>	149
Ouderlijk huis leegruimen <i>Post voor je</i>	154
Herinnering aan onze baboe <i>Dameszakdoek</i>	162
Waar zijn de brieven? <i>Tijdloze schatten</i>	164
Oorbellen <i>Kus van spijt</i>	167
Hier komt een mens tot rust <i>Wegwijzers</i>	172
Mee naar Cordoba? <i>Hoop en wensen</i>	178
Uitkering <i>Telefoon</i>	184
Toestemming <i>Vier windstreken</i>	197

DEEL 2

Een boog tussen West en Oost	203
<i>Aanzoek Echte liefde</i>	204
<i>We zullen ze missen Licht en schaduwen</i>	208
<i>Reis naar de Oost Schip op zee 28</i>	212
<i>Bijna in Batavia Havenzicht</i>	226
<i>Eindelijk in Solo Schoolgebouw</i>	231
<i>Schrijven naar Holland Speculaasjes</i>	240
<i>As uit de Merapi Vulkanen</i>	244
<i>Zorgen In Gods hand</i>	252
<i>Malaria Ongenode gast</i>	255
<i>In het zendingshospitaal Beterschap</i>	262
<i>Onderdak bij de Bavincks Vrouwelijk comfort</i>	269
<i>Eindelijk een eigen huis Oost West Thuis Best</i>	281
<i>Brievenruil Eerlijk spel</i>	292
<i>De kist Postzegel</i>	295
<i>In de lappenmand Zon en schaduw</i>	301
<i>Groot nieuws Stamboom</i>	305
<i>Op vakantie Bergtop</i>	310
<i>Het eerste kleinkind Babyblokken</i>	313
<i>Een nieuwe baboe Helpende hand</i>	318
<i>Vlak na de geboorte van Josephina Schatjes</i>	321
<i>Het geheim Van hart tot hart</i>	324

DEEL 3

Buigen voor de bezetter	335
<i>Oorlog Moeilijke tijden</i>	336
<i>Vorbij is die onbezorgde tijd Fijne herinneringen</i>	338
<i>Ontheemd Vergeet mij niet</i>	342
<i>Evacuatie Moeders eigenaardigheid</i>	344
<i>Hoe zou het met ze gaan? Dag en nacht</i>	348

<i>In het kamp Duivelse klauwen</i>	358
<i>Onwel Liefs en kusjes</i>	362
<i>Straf Hoop op God</i>	366
<i>Verplichte rust Bijkomen</i>	370
<i>Weer thuis Verrassingsfeest</i>	375
<i>Houtsprokkelen Winterse reflecties</i>	381
<i>Onverwacht bezoek Verloren paradijs</i>	389

DEEL 4

Aan het einde van de regenboog	401
<i>Bevrijdingsdag Wapperende vlag</i>	402
<i>Gezinshereniging Papa's verrukking</i>	422
<i>Proberen de draad weer op te pakken Vrienden en familie</i>	434
<i>Mogelijk verlof Verjaardagstaart</i>	443
<i>Op reis naar Holland Blijde gedachte</i>	448
<i>Te gast in Holland Buitenbeentjes</i>	452
<i>Volgende bestemming Oost en West</i>	468
<i>De laatste brief Vliegende ganzen</i>	471
<i>Op bezoek Dwaalwegen</i>	481
<i>Inzicht Thuis is waar het huis is</i>	489
<i>Thuiskomen Eeuwig thuis</i>	499

EPILOOG

Woorden van dankbaarheid	517
Lijst van Maleise woorden en afkortingen	523

STAMBOOM

van vier generaties vrouwen

Magda, Sophia, Josephina en Mathilde.

*Magda & Willem Visser
en hun kinderen Wim, Sophia, Mies, Henk, Nel, Kiek en An*

*Sophia & Gerhard den Heijer
en hun kinderen Dirk, Marten, Josephina, Machteld en Lies*

*Josephina & Henk (Hendrick) Koers
en hun dochters Mathilde, Simone, Adriana en Louise*

*Mathilde & Johan Veldman
en hun dochter Manouk*

Buigen & regenbogen

*Reeds voor een geboorte
groeit een verhaal
een vertelling ontvouwt
een verleden, heden en toekomst
van onheil of heil
buigen en regenbogen*

*Tijdens een leven
kiest men wegen
een vertelling ontvouwt
een verleden, heden en toekomst
van gevangenschap of vrijheid
buigen en regenbogen*

*Nog na de dood
weerklinkt een verhaal
een vertelling ontvouwt
een verleden, heden en toekomst
van ongeloof of geloof
buigen en regenbogen*

*De duivel regeert
over haat, donker en dood;
laat mensen ervoor buigen
gebogen laat hij ze sterven*

*God overwint
met liefde, licht en leven;
toont mensen Zijn regenbogen
buigt Zelf over hun bestaan*

PROLOOG

Mathilde

Baarn, september 2021

‘Kom nou toch zitten, je moet zo weg,’ vermaant mijn vriendin Chantal mij liefdevol voor de tweede keer. Ik trek toch nog even snel een paar velletjes van de keukenrol en loop gehaast naar mijn plek aan de gezellig gedekte keukentafel. Vanavond gebruik ik het rood-wit geruite tafelkleed en het boerenbontservies. Net als ik zit en zuchtend het voorbeeld volg van de anderen, die reeds met gevouwen handen klaarzitten, schrik ik op van het luide geklingel van de trekbel. ‘Dat zul je ook nét weer zien,’ mopper ik gestrest. Geïrriteerd sta ik direct weer op en in mijn haast stoot ik mijn glas water om. Ik weet het nog net een beetje op te vangen zodat het niet helemaal leegloopt en zet het weer recht. Optimistisch stel ik vast dat mijn glas nog halfvol is. Met de vier nog niet uitgedeelde keukenrolvelletjes dep ik snel het meeste water weg. Die kwamen toch maar mooi van pas.

Wanneer ik de voordeur opentrek, kijk ik verbaasd in de ogen van een vroeger voetbalmaatje van mijn man die ik al in geen jaren meer ben tegengekomen. Ik kan mij zijn naam niet zo snel herinneren. ‘Hé, hoi!’ is het beste dat er in mij opkomt. Net als ik mij afvraag waar hij voor zou kunnen komen, drukt hij mij een visitekaartje in handen en wenst mij succes. Voor ik het weet zwaait hij zijn been over het zadel van zijn fiets en vertrekt met een in de lucht gestoken hand ter afscheid. Hij laat mij in verbazing achter. Zou hij in de krant hebben gelezen dat ik vanavond mijn boekpresentatie hou bij de boekhandel? Ik werp een blik op het kaartje en de handgeschreven tekst valt mij onmiddellijk op: *Mathilde, je bent een dappere vrouw!* Wat bijzonder, hij lijkt wel een van

God gezonden engel! Het zit er dik in dat hij weet hoe het is om met een narcistisch persoon te maken gehad te hebben. Als slachtoffers herkennen we elkaars emoties maar al te goed. Met zijn inlevingsvermogen weet hij heel veel van mijn pijn glad te strijken dat het onbegrip van onwetende mensen vaak teweegbrengt. Het is mij duidelijk dat God Zelf, via deze liefdevolle daad, mij moed inspreekt. *Heer, bedankt voor de herinnering dat ik mijn kwetsbaar verhaal heb geschreven om de slachtoffers van geweld, in welke vorm ook, te bemoedigen. Wat voor veroordelingen ik ook na het schrijven van dit boek te verwerken zal krijgen, U zult mij nooit uit Uw hand laten vallen!*

‘Je raadt nooit wie er aan de deur stond, Johan. Het was Ton, ja zeg, nu schiet mij zijn naam ineens wél te binnen. Ik kon toch daarnet niet op zijn naam komen!’

‘Jammer, joh,’ plaagt Johan mij, ‘de ouderdom komt met gebreken!’

‘Ha, ha, ha... Ja, mijn liefste, jij kunt het weten natuurlijk. Jij hebt daar inmiddels ruimschoots ervaring mee!’

‘Waar kwam hij voor, mamma?’ wil Manouk weten.

Johan is kennelijk niet erg geïnteresseerd in mijn antwoord. Terwijl hij een stuk keukenrol afscheurt, plaagt hij verder: ‘Ik heb voor alle zekerheid de hele keukenrol maar gehaald, hier knoeier, ook voor jou een nieuw velletje.’

Ik zie dat mijn glas weer bijgevuld is. Ik bedank Johan met een gemaakte grijns, vouw het op als een servetje en leg het naast mijn bord.

‘Ton kwam mij succes wensen, Manouk, wel bijzonder, want het is een bekende van papa die ik zelf nauwelijks ken. Hij is wel de laatste van wie ik had verwacht dat hij mij een hart onder de riem zou komen steken. Er zijn toch nog veel lieve mensen in deze wereld.’

Snel lepelen we onze kom tomatensoep leeg en werken de witte bolletjes, belegd met haring en makreel, achter de kiezen. De rust om er langzaam van te genieten en even

gezellig met elkaar te praten is helaas ver te zoeken. Zonder te danken voor het eten sta ik als eerste op van tafel. De anderen volgen onmiddellijk mijn voorbeeld en plaatsen hun borden boven op de mijne op het aanrecht. ‘Laat de rest maar zitten, Mathilde, dat ruimen we vanavond wel een keer op,’ vermaant Johan mij.

‘Ik kom liever in een opgeruimd huis thuis, dat weet je.’ Vlug rol ik de overgebleven makreel in de verpakking terug en leg het in de koelkast.

‘Jammer dan, we moeten nu echt de auto in, je kunt toch moeilijk te laat komen op je eigen feestje,’ berispt Johan mij nogmaals. Ik moet toegeven dat ik toch best wat zenuwachtig ben en de tijdsdruk maakt het er niet beter op. Mijn autosleutel geef ik graag uit handen, Johan pakt hem van mij over. Rijden is nu even niet aan mij toevertrouwd. ‘Stappen jullie maar vast in, ik ga nog even voor *the nervous wee*.’

‘*The nervous wee*?’ herhaalt Chantal met een vraagteken op haar gezicht.

‘Oh, een uitspraak die mijn Australische nicht een paar jaar geleden heeft geïntroduceerd. We bezigen hem nog regelmatig.’

‘Die kende ik nog niet.’

Mijn hoop, om nog snel het een en ander voor te kunnen bereiden voor de eerste gasten binnen zouden druppelen, blijkt bij aankomst in de boekhandel vervlogen te zijn. Reeds een half uur voor aanvang zitten de eerste gasten al lang en breed klaar. Johan installeert de laptop op zijn plek, ik plaats mijn schilderij van onze tuin op de schildersezal en Manouk legt de uitgedraaide A4'tjes op de showtafel. Ze bevatten de uitleg over de spullen die ik eerder vandaag op de tafel heb gedecoreerd. Chantal legt de boekenleggers met mijn favoriete pen erbij naast mijn geprinte verhaal. Nu maar hopen dat ik de pen nodig zal hebben tijdens de signeursessie. Ik zie hoe de winkel snel volloopt met nog meer belangstel-

lenden. Iedereen begrijpt dat ze zichzelf een bakje koffie of thee moeten inschenken. Alles is keurig op tijd klaargezet door het personeel van de winkel. Het is wel duidelijk dat ze zulke avonden vaker organiseren. Nu er van een rustige voorbereiding geen sprake kan zijn, groeit de onrust in mij. *Heer, help mij toch straks uit mijn woorden te komen!* Ik begroet zoveel mogelijk mensen. De uitgever komt naar mij toe en stelt zijn vrouw aan mij voor. We overleggen even welk moment het meest geschikt zal zijn om het eerste exemplaar van mijn boek uit zijn handen overhandigd te krijgen. Om ons heen worden door het personeel nog meer stoelen bijgeschoven waardoor we even een paar passen opzij moeten doen. Behalve enkele vrienden en familieleden zie ik ook een paar oud-collega's en burens. Verder mensen bij wie ik voor thuiszorg heb gewerkt, bekenden uit de Spaanse en Baarnse kerk en een aantal mensen dat ik in de afgelopen jaren heb leren kennen via de uitgever. Ik tel een opmerkelijk groot aantal bekende gezichten. Ik had persoonlijk enkel wat familieleden, burens en vrienden verwacht. Kennelijk hebben de radio-uitzending met het interview met mij, het krantenartikel en mijn reclame op Facebook mensen op de been gekregen. Ik verheug mij over de grote opkomst maar het geeft mij wel meer druk om mijn verhaal straks goed over te brengen. Ik leg nog even een stapeltje boekenleggers op de toonbank. 'Jullie mogen deze boekenleggers aan de klanten uitdelen als een kleine attentie,' vertel ik een van de medewerkers.

'Wat leuk, dankjewel, zullen we zeker doen! Staat er nu een gedicht van jouzelf op afgedrukt?'

'Ja, klopt! Het gedicht staat ook in mijn boek.'

'Zodra ik tijd heb, zal ik het met aandacht lezen. Zeg, Mathilde, zo te zien is het tijd om je plek te gaan innemen. De mensen zitten klaar voor je presentatie en het is al acht uur geweest. Succes!'

Ik richt een snelle blik op de wandklok en zie dat ze gelijk

heeft. 'Oh, bedankt voor je waarschuwing, ik let nooit zo op de tijd!' Als ik bij de toonbank wegloop, zie ik nog een mij onbekend stel met gebruikte gezichten de winkel binnenlopen. Ze kijken mij aan alsof ze mij daarentegen al wel jaren kennen en mij graag zouden willen begroeten. Ik probeer mijn hersens te kraken wie ik voor mij heb. Wellicht dat ik ze via mijn ouders zou moeten kennen. Misschien kennen ze mijn tweelingzus. Maar ik zal ervoor moeten waken dat niet weer tegen mensen te zeggen. De laatste keer dat ik plompverloren tegen iemand zei dat ze mij voor Simone aanzagen, antwoordde de vrouw: 'Nee, ik ken jou! Mathilde!'

Oh, ik had op dat moment wel door de vloer willen zakken! Ik probeer de blikken van het stel dat mij nadert verder te negeren. Net als ik mij uit de voeten wil maken, moet ik even wachten om iemand te kunnen laten passeren met een dienblad vol gebruikte kopjes op weg naar het keukentje. Ik voel hoe ik op de rug word getikt en moet mij nu toch uit goed fatsoen wel even omdraaien: 'Hallo, Mathilde! Wij hebben jouw vader goed gekend!'

Ik voel mij klemgezet. Zien ze niet dat iedereen al op mijn presentatie zit te wachten?

'We hebben een uiterst fijne tijd met hem gehad in Spanje!'

Ik voel aan de nadruk die de vrouw op haar woorden legt en aan de indringende manier waarop ze mij met iets toegeknepen ogen van veel te dichtbij in de ogen kijkt, dat er een beschuldiging in haar woorden doorklinkt.

Ik krijg het gevoel of ik een flinke stomp in mijn maag krijg. Alle lucht wordt uit mijn lijf geperst. Rustig blijven, vermaan ik mijzelf. Denk aan alle ogen die nu op je zijn gericht. Voor mijn gevoel schiet mijn hele wezen heftig heen en weer als een tuimelaar die een flinke zet heeft gekregen. Het gangpad golft op en neer. Mathilde, rustig blijven, niet reageren. Ze heeft zonder zich daar van bewust te zijn op het knopje van je trauma gedrukt. Je weet het toch; met God als

bodem van je bestaan zul je altijd weer terugveren. Ik merk hoe ik langzaam minder heftig heen en weer begin te tuimelen en het lukt mij om een beetje lucht te happen dat net voldoende is. Gemaakt rustig, met enig sarcasme zeg ik: 'Ik heb mijn vader ook héél regelmatig meegemaakt en ik vond hem toch mééstal niet zo érg aardig.'

De dame kijkt wat verontwaardigd, maar houdt verder gelukkig wijselijk haar mond. De laatste persoon over wie ik het op dit moment wil hebben is mijn vader. Weer zo'n stel dat hij enkel kennis heeft laten maken met zijn opgepoetste buitenkant. Ze hebben duidelijk niet door zijn masker heen weten te prikken in de tijd dat ze met hem hebben opgetrokken. Vierkantig flap ik eruit: 'Ik mag niet hopen dat jullie teleurgesteld zullen worden door de romanpersoon Hendrick uit mijn nieuwe boek, want hij lijkt verdacht veel op mijn vader!'

Ze kijken mij nu beiden wat bevreemd aan. Het zij zo, doorgaans heeft het geen zin om zulke mensen uitleg te geven en zeker niet nu. Ik excuseer mij met de woorden dat de mensen klaarzitten voor de boekpresentatie. Ik wijs ze een paar lege stoelen aan. Als ik tussen de rijen gevulde stoelen door naar voren loop, richt ik mijn blik bewust niet op de mensen links en rechts van het pad, om maar niet nogmaals aangesproken te worden. Ik richt mijn blik bewust op de grote samplerquilt die Johan en ik vanmorgen achter in de winkel hebben opgehangen. Als vanzelf wordt mijn aandacht getrokken door het centrum ervan, een borduurwerkje dat mijn oma nog heeft gemaakt. Een rieten hengselmandje, uitbundig gevuld met bloemen in mijn favoriete kleursamenstelling; oudroze, roodpaars en bruinoranje. De bloemen lijken geplukt te zijn in een rijkbloeiende cottagetuin. Zo'n tuin als die van ons waar altijd Gods rijke troost te ervaren is. Zacht fluister ik: 'Dank u wel, oma.' Ineens weer bewust van het publiek, draai ik mij om en kijk als eerste in de be-

moedigende ogen van Chantal. Wat is ze toch een schat. Ze is speciaal gekomen om mij vanavond bij te staan en ik heb haar tijdens de maaltijd niet de aandacht kunnen geven die ze verdient. Manouk zit naast Chantal. Ik merk hoe ik mijn evenwicht weer voldoende heb hervonden, want ik weet mijn stem onder controle te houden als ik de mensen verwelkom. Nou, Mathilde, geef jezelf maar een denkbeeldig klopje op de schouder dat je zo snel weer terug hebt weten te veren, want dat is weleens anders geweest! Met herwonnen moed begin ik mijn verhaal: 'Zojuist, terwijl ik een ogenblik keek naar de samplerquilt hier achter mij, fluisterde ik zachtjes een bedankje aan mijn oma van moeders kant. Aan mijn roman *Buigen & Regenbogen* was ik nooit begonnen zonder haar erfenis aan brieven die mij ten deel viel. Deze roman hebben we dus onder andere aan haar te danken. Te danken aan alle brieven die ze heeft geschreven vanuit Indië aan haar ouders en vanuit Nederland aan haar man in Indië. Ik koester haar brieven die door de jaren heen zo wonderlijk bewaard zijn gebleven. Het is een vreemd idee dat ze haar brieven natuurlijk nooit heeft geschreven met het idee dat er ooit een roman uit zou ontstaan. Maar haar verhalen, als puzzelstukjes van mensenlevens, hebben mij geïnspireerd. Zelf had ik ook een paar stukjes in handen, die van mijn eigen ervaringen met onze familie. Ook de verhalen van anderen en brieven van meerdere familieleden, onder wie ook een groot aantal van mijn opa, hebben puzzelstukjes voor de voor- en achtergrond aangeleverd. Maar, zoals dat met oude puzzels gaat, toen ik hem in elkaar legde, bleken er helaas heel wat stukjes te ontbreken. Ik heb ze aangevuld met de nodige fantasie. Het was nodig om een roman te kunnen schrijven rond de brieven. Ik realiseer mij dat veel mensen die onze familie kennen, het lastig zullen vinden om de scheidslijn te vinden tussen feit en fictie. Het is niet anders.'

Ik draai me om en wijs nogmaals naar de quilt die achter

me hangt. ‘Het maken van de samplerquilt is gelijk opgegaan met het schrijven van mijn boek. Bij ieder hoofdstuk dat ik schreef, maakte ik een bijpassend blok. De subtitels van de hoofdstukken dragen de naam van die patchworkblokken. Ze vertolken verhalen over de familie van moederskant als een soort van beeldverhaal. Quilten is als schrijven over het leven; met tijd, liefde en geduld breng je verschillende, ongelijke stukjes bij elkaar tot een harmonieus en prachtig geheel. De quilt vormt een uniek verhaal dat is ontstaan door het gebruik van donkere en lichte lapjes, die van somberheid en die van vrolijkheid. Een beeldverhaal over liefde, eenzaamheid, verlatenheid, oorlog, vreugde, onzekerheid en moed. Tijdens het lezen van de brieven en tijdens het schrijven van de hoofdstukken borrelden bij mij namen op van bestaande quiltblokken. Die dragen toepasselijke namen als *Schip op zee*, *Stamboom*, *Postzegel*, *Duivelse klauwen* en staan symbool voor gebeurtenissen in de levens van de familieleden. Ik ben ze gaan uitwerken met onder andere stofjes die ik vond tijdens het opruimen van het Spaanse huis van mijn ouders na hun overlijden. Het verhaal en de quilt groeiden langzaam samen tot een geheel. Zowel mijn tweede boek *Buigen & Regenbogen* als deze samplerquilt, die daar dus een afspiegeling van is, verhaalt over de levens van vier generaties vrouwen en de mensen die op hun pad kwamen. Het zijn mooie tastbare herinneringen geworden aan mijn zoektocht naar aanleiding van een vraag waar ik lang mee heb rondgelopen. Er gingen jaren overheen maar uiteindelijk is het boek er gekomen en is het quilt een prachtig afgebiesd geheel geworden.’

Ik zie hoe de mensen aandachtig zitten te luisteren. Het geeft me extra moed om verder te vertellen. ‘Bij het schrijven was het alsof ik de weerklank van mijn moeders lang geleden uitgesproken woorden hoorde: “Mathilde, ga zo vaak je kunt naast oude mensen zitten. Ze kunnen je de mooiste verhalen vertellen. Je maakt de ouderen er gelukkig mee en je zult er

zelf wijzer van worden.” Langzaam settelden de verhalen uit de familiebrieven zich in mijn hart. Wat voor belangrijks hadden deze mensen mij of de wereld te vertellen over verleden, heden en toekomst? Twee woorden bleven echoën na het lezen van alle brieven en het luisteren naar de verhalen. *Buigen & Regenbogen* schreef ik met sierlijke letters op een blanco vel papier...’

Aan het einde van de avond durf ik opgelucht adem te halen en te denken: de boekpresentatie was de zenuwen dubbel en dwars waard. Het ene na het andere boek mag ik signeren. Veel mensen beloven mij om een bakkie te komen doen zodra ze het boek uitgelezen hebben. Nu al ben ik benieuwd naar hun bevindingen.